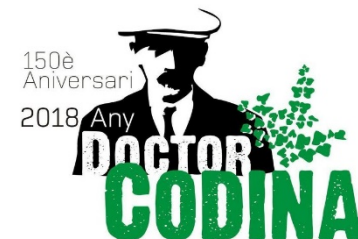

INSTITUT BOTÀNIC DE BARCELONA (Centre mixt, CSIC-Ajuntament de Barcelona)

5 d'octubre de 2018

Laura Gavioli & Neus Ibáñez

HISTÒRIA

- L'origen de l'Institut Botànic de Barcelona es troba al Museu de Ciències Naturals i d'Arqueologia, creat el 1882 amb les col·leccions que el naturalista Francesc Martorell i Peña (1812-1878) llegà a la ciutat de Barcelona.
- En el marc de renovació de la Junta de Ciències Naturals el 1917 el doctor Pius Font i Quer (1888-1964) es va incorporar al Departament de Botànica del Museu.
- Font i Quer va enriquir l'herbari amb recol·leccions pròpies de la Península i de Marroc

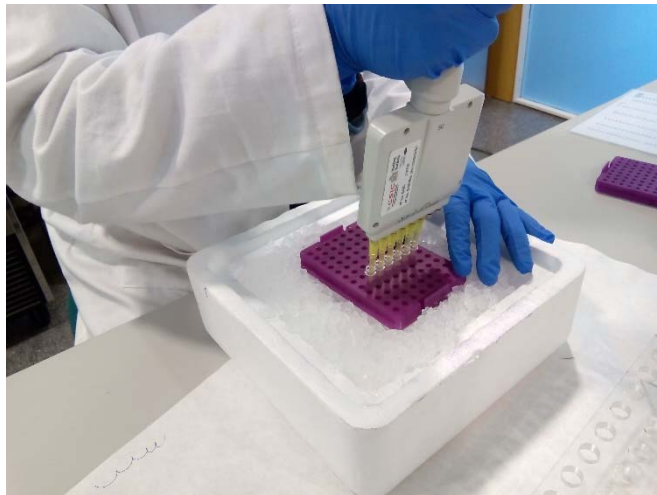
HISTÒRIA

- 1935 Font i Quer fundà l'Institut Botànic a l'edifici de la Ciutadella
- 1940 va ser possible traslladar l'Institut a un pavelló pròxim a l'antic Jardí Botànic a Montjuïc
- El 1946 se signà un conveni amb el Consejo Superior de Investigaciones Científicas pel qual l'Institut Botànic passava a ser un centre adscrit.
- 2003: CSIC construí un nou edifici dins del nou Jardí Botànic

RECERCA

- Biodiversitat i evolució de plantes
- Biodiversitat vegetal, evolució del genoma i etnobotànica
- Col·leccions, flora i vegetació

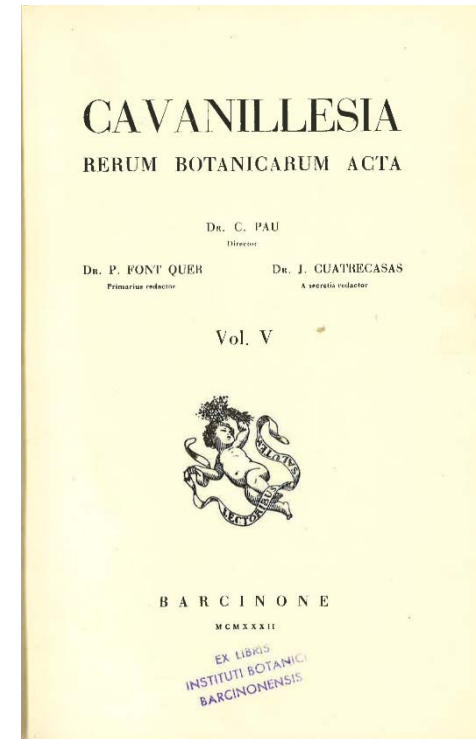

BIBLIOTECA

- Biblioteca especialitzada en botànica.
- Xarxa de Biblioteques del CSIC.
- Té un fons especialitzat en flors i vegetació d'arreu del món, taxonomia, botànica aplicada, micologia, genètica, ecologia i conservació.
- Més de 6.000 monografies i publicacions d'àmbit internacional especialitzades en botànica.

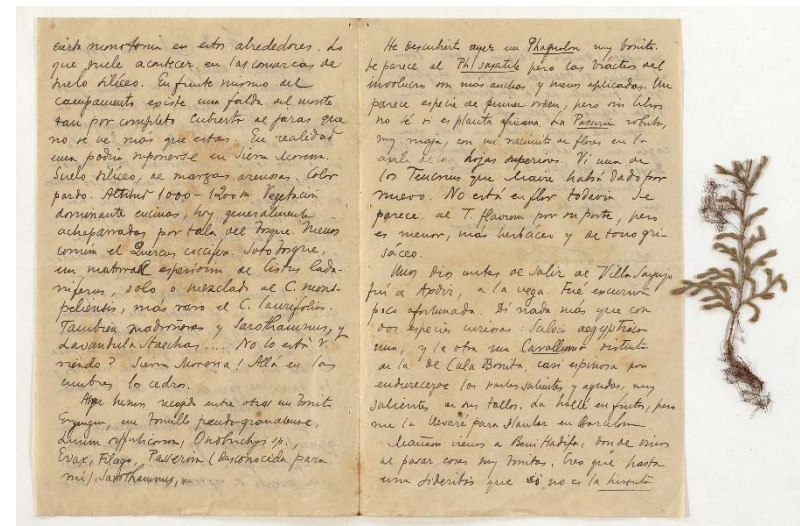
Serveis:

- Consulta de documents
- Informació bibliogràfica
- Accés a col·leccions electròniques
- Arxivament Delegat Digital.CSIC
- Préstec de documents
- Préstec interbibliotecari

ARXIU

- Correspondència de Font i Quer, Carles Pau, Joan Cadevall, Antoni de Bolòs, Oriol de Bolòs, Joaquim Codina, entre d'altres.
- Documentació de l'Institut Botànic
- Fotografies de Josep Cuatrecasas
- Fotografies de Font i Quer (expedicions al Marroc)
- S'ha catalogat una petita part corresponent als fons personals de la correspondència de Carles Pau, Joan Cadevall i Font Quer, entre altres.
- Resta pendent la ordenació i catalogació de la resta de documentació històrica corresponent als fons de la Junta de Ciències Naturals i de l'Institut Botànic.
- Hi ha moltes consultes, tant presencials com a través del catàleg del CSIC, d'investigadors d'història de la ciència i de botànics

GABINET SALVADOR

- Nissaga d'apotecaris i naturalistes barcelonins segle XVI-XVIII.
- Col·lecció de curiositats naturals (fòssils, cloïsses, llavors, entre d'altres i un important herbari) i una biblioteca científica, mèdica i farmacèutica dels segles XVI a XVIII.
- Aquest va ser el primer "museu" obert al públic a Barcelona.
- Font i Quer va aconseguir la col·lecció l'any 1938.
- Herbari: més antic d'Espanya, informatitzat, 4000 plecs, recol·lectats, la majoria per Joan Salvador, s. XVII i XVIII amb descripcions prelinneanes.
- Tota la col·lecció ha estat restaurada i informatitzada

HERBARI BC

- Principals col·leccions botàniques creades a Catalunya des del segle XVII (800.000 plecs).
- Conté uns 10.000 tipus.
- Està especialitzat en la flora de la regió mediterrània occidental. Conté també plantes d'altres regions d'Europa i Àfrica, de Sudamèrica i d'altres lloc del món.
- Referent per Flora PPCC, Flora Iberica i Flora del Marroc.
- Participa en diferents projectes nacionals i internacionals de digitalització (GBIF, JSTOR, ORCA...).
- Herbari general, herbaris històrics, altres herbaris, herbari de criptògames.

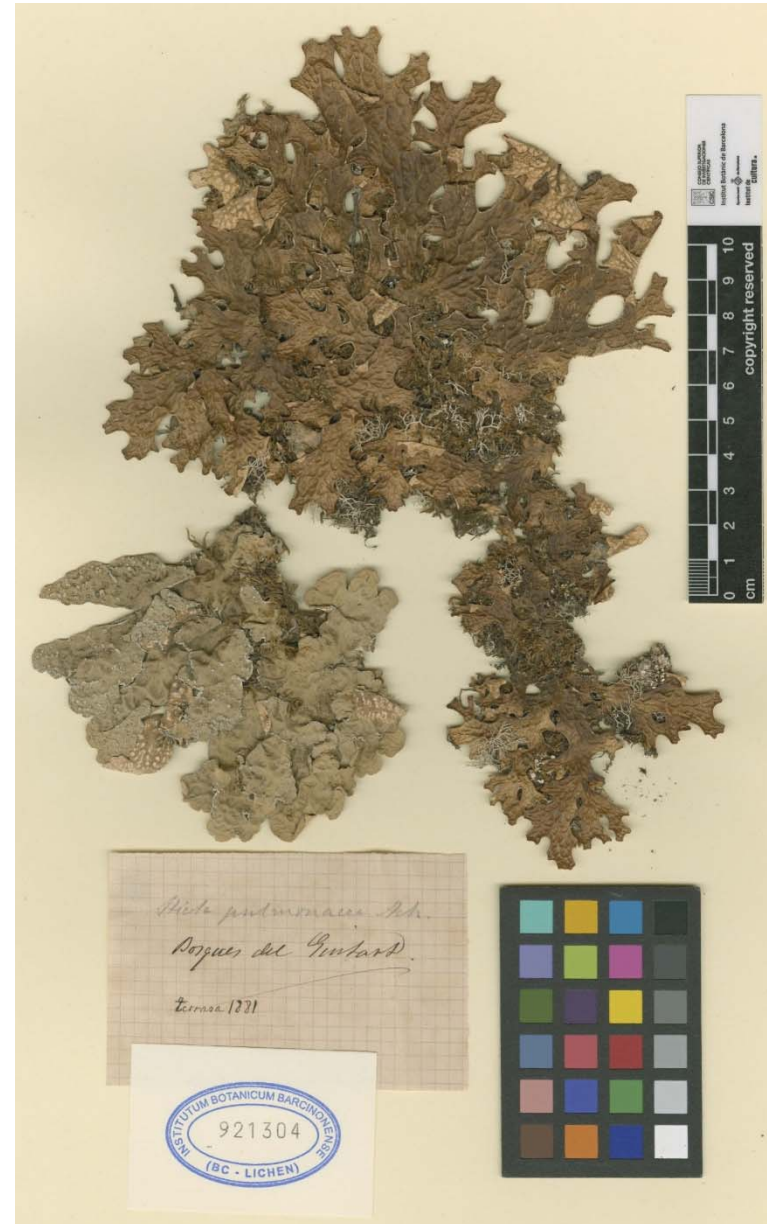
Herbari General

- Conserva exemplars recol·lectats per la majoria dels botànics que s'han interessat per la flora del nord-est peninsular:
  - Font i Quer i els seus col·laboradors al llarg de les campanyes desenvolupades a la Península Ibèrica i al Marroc.
  - J.M.C. Arvet-Touvet, M. Bernades, A. de Bolòs, O. de Bolòs, R. Bolòs, C. Pau, R. Maire, E. Jahandiez, R. Margalef, R. Masferrer, P. Montserrat, F. Masclans, E. Batalla i J. Vigo, entre molts d'altres.
- Es tracta d'una col·lecció en continu creixement:
  - recol·leccions portades a terme pel personal investigador de l'Institut.
  - activitat d'intercanvi i donacions que es manté amb altres herbaris d'arreu del món.

Herbari de criptògames

- L'herbari general de líquens, els herbaris de fongs, el d'algues i el de briòfits.
- Cal destacar l'herbari de líquens (o liquenoteca) de R.G. Werner, cedit a l'Institut Botànic per Xavier Llimona. Conserva nombrosos tipus i valuoses col·leccions liquèniques del nord d'Àfrica.
- Les col·leccions de destacats biòlegs i micòlegs, com les algues de Ramon Margalef (1919-2005).

Herbaris històrics

- Herbaris recol·lectats entre el segle XVII i principis del XX que actualment es conserven segregats de l'herbari general.
- En bona part gràcies al seu fundador Pius Font i Quer, Els més importants són:
  - Herbari Salvador. s. XVI-XVIII
  - Herbari Bernades s. XVIII
  - Herbari Ruiz & Pavón s. XVIII
  - Herbari Vayreda s. XIX
  - Herbari Trèmols s. XIX
  - Herbari Costa s. XIX
  - Herbari Societat Botànica Barcelonesa s. XIX
  - Herbari Cadevall s. XIX-XX
  - Herbari de la Institució Catalana d'Història Natural s. XIX-XX
  - Herbari Sennen s. XIX-XX
- A la tesi doctoral duta a terme per la Dra. Neus Ibáñez s'han estudiat cinc d'aquests herbaris històrics. Es continua la investigació en Història de la Botànica amb la tesi de Laura Gavioli

Joaquim Codina i Vinyes

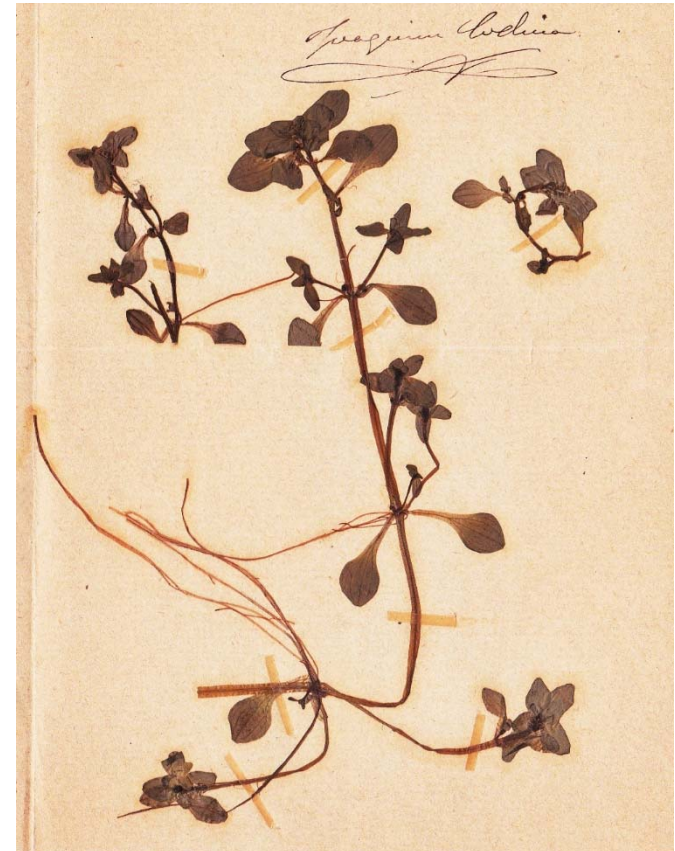
Metge
Botànic
Micòleg

El Dr. Codina a l'Institut Botànic de Barcelona

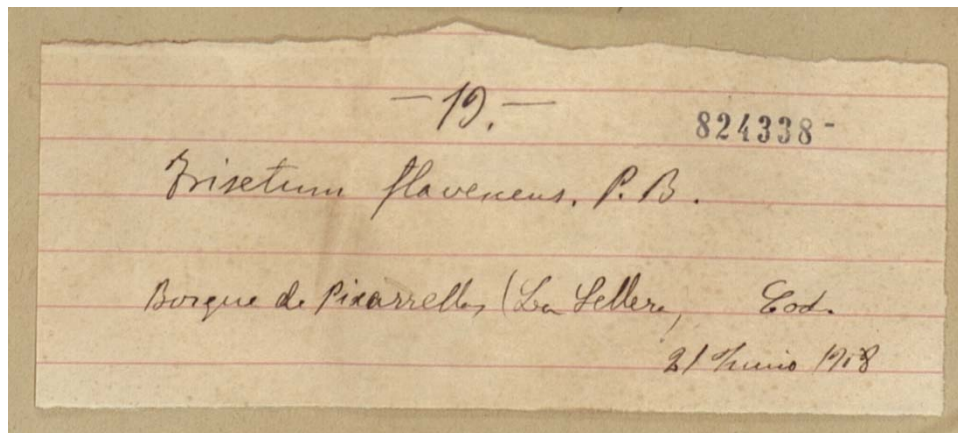
A l'Institut Botànic de Barcelona els materials del Dr. Codina es conserven:

- A l'herbari:
  - plecs intercalats a l'herbari Cadevall
  - plecs intercalats a l'herbari general
- A l'arxiu:
  - cartes intercanviades amb Joan Cadevall, Pius Font i Quer, Antoni de Bolòs, entre d'altres
  - cartes institucionals que parlen del Dr. Codina

Plecs del Dr. Codina a l'herbari Cadevall

- Van arribar amb el conjunt de l'herbari Cadevall l'any 1919
- Són 79 plecs força interessants des del punt de vista botànic

Les cartes del Dr. Codina a l'arxiu de l'IBB

Les cartes del Dr. Codina són cartes del:

- Fons Cadevall: del 1906, any en el qual Codina s'apropa a la botànica, fins al 1921, any de la mort del Cadevall.
- Fons Font Quer: del 1916 fins al 1934, any de la mort del Codina.

D'aquesta intensa correspondència s'entén la forta relació de Codina amb els principals botànics de l'època com:

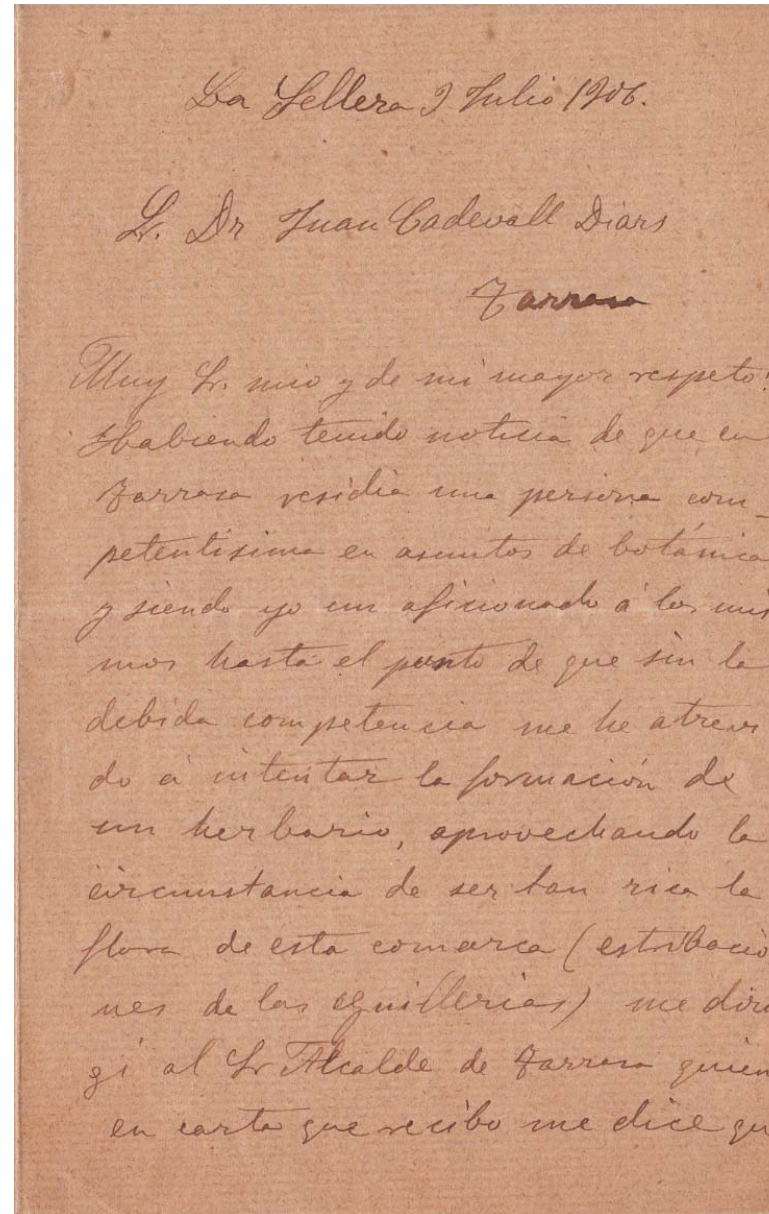
- Carlos Pau, René Maire, Rudolf Görz, Fred S. Pearson, Roger Heim, etc.

Les cartes del Dr. Codina a Cadevall

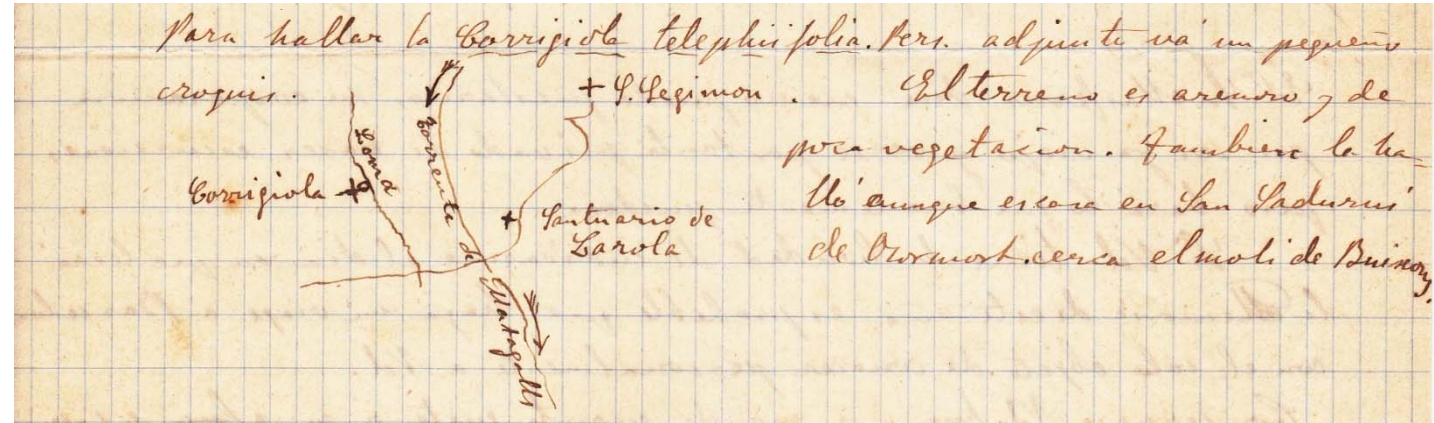
Un Codina que comença a apropar-se a la botànica, el 9 Juliol 1906, escriu a Cadevall:

"Muy Sr. Mio y de mayor respeto: habiendo tenido noticia de que en Terrasa residía una persona competentísima en asuntos de botánica y siendo yo un aficionado a los mismos hasta el punto de que sin la debida competencia me he atrevido a intentar la formación de un herbario, aprovechando la circunstancia de ser tan rica la flora de esta comarca..."

Les cartes del Dr. Codina a Cadevall

En aquesta carta del 9 de juliol de 1906 ja es pot apreciar el mètode científic, ordenat i metòdic del Dr. Codina, botànic neòfit.

Pocs mesos després, el 12 març del 1907, Codina encara es declara principiant però comença a planificar estudis futurs:

"... el Sr. Mariano Masferrer primo del malogrado D. Ramón quien el año pasado **me inoculó el virus botánico**, digo que me hizo cobrar afición a este sport y me dió las primeras lecciones. Dios mediante de aquí á un par de años confío tener conocimientos mas extensos de la flora de esta región y entonces **haré una reseña de las especies halladas...**"

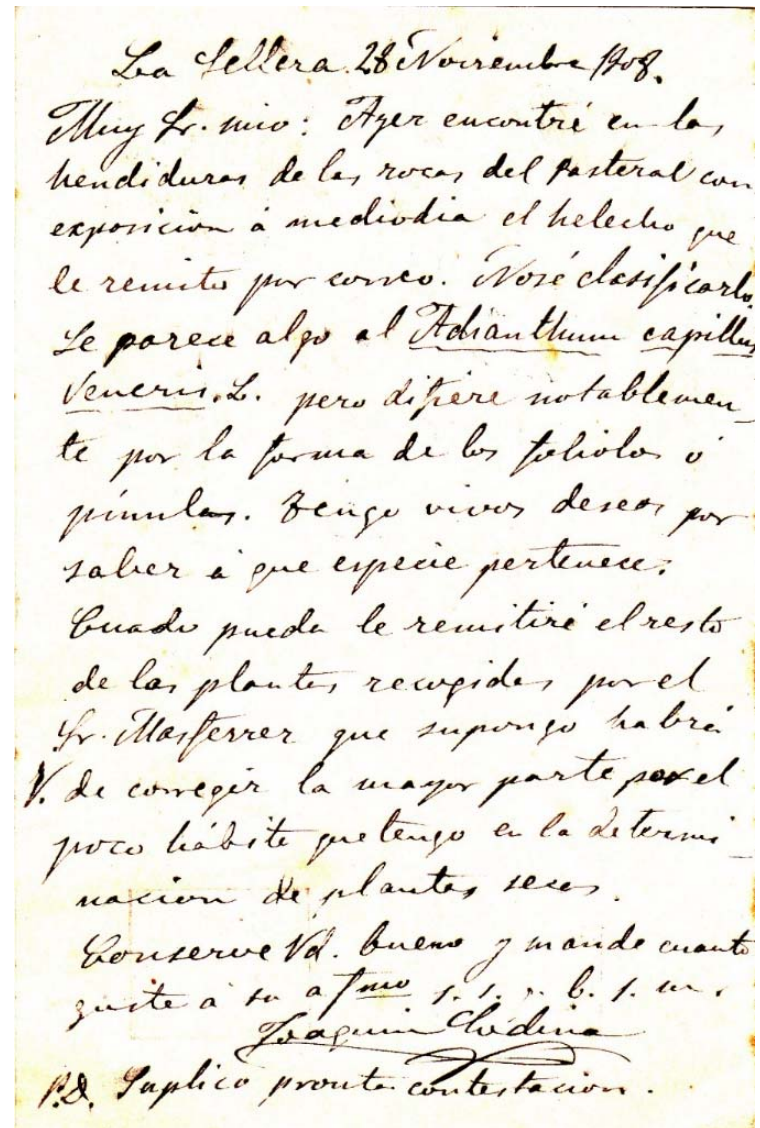
el Sr. Mariano Masferrer primo del malogrado D. Ramón quien el año pasado me inoculó el virus botánico, digo que me hizo cobrar afición a este sport. y me dió las primeras lecciones. Dios mediante de aquí á un par de años confío tener conocimientos mas extensos de la flora de esta región y entonces haré una reseña de las especies halladas.

Les cartes del Dr. Codina a Cadevall

Només dos anys després, la iniciació a la botànica del Dr. Codina arriba a la maduresa amb el descobriment de la *Pellaea hastata*.

A la carta del 28 de novembre del 1908 escriu:

“Muy Sr. mio: Ayer encontré en la hendidura de las rocas del pasteral con exposición à mediodía el helecho que le remito por correo. No sé clasificarlo. Se parece algo al *Adiantum capillus veneris* L. pero difiere notablemente per la forma de la foliolos o pínulas. Tengo vivos deseos por saber à que especie pertenece...”

La Sella. 28 Noviembre 1908.
Muy Sr. mio: Ayer encontré en la hendidura de las rocas del pasteral con exposición à mediodía el helecho que le remito por correo. No sé clasificarlo. Se parece algo al *Adiantum capillus veneris* L. pero difiere notablemente por la forma de los foliolos o pínulas. Tengo vivos deseos por saber à que especie pertenece. Cuando pueda le remitiré el resto de las plantas recogidas por el Sr. Masferrer que supongo habrá V. de corregir la mayor parte por el poco hábito que tengo en la determinación de plantas secas. Conserve Ud. bueno y mande cuanto guste a su a favor. S. S. r. b. S. m.
Jaquim Codina
P.D. Puplico pronta contestacion.

Les cartes del Dr. Codina a Cadevall

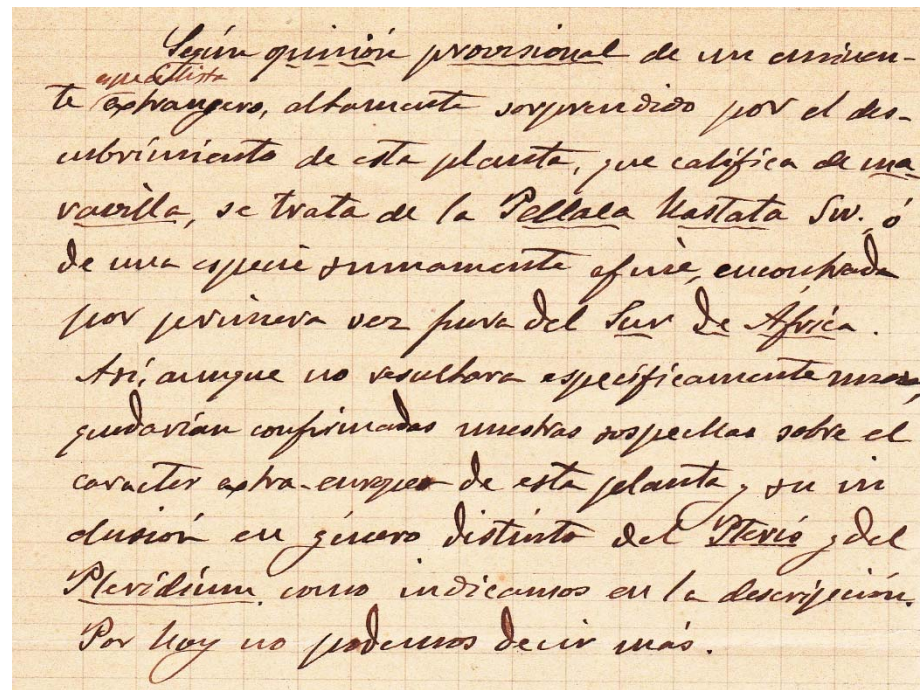
El 3 de desembre del 1908 afegeix:

“Muy Sr. mio: haver **hallé cuatro matas mas del helecho** que le remito por 2º vez, total de matas halladas unas diez. Estas frondas son las de mayor desarrollo de entre todas las que he visto. La localidad es la misma y puede decirse que **apetece lugares secos...**”

Muy Sr. mio: haver hallé cuatro matas mas del helecho que le remito por 2º vez. total de matas halladas, unas diez. Estas frondas son las de mayor desarrollo de entre todas las que he visto. La localidad es la misma y puede decirse que **apetece lugares secos**, a semejanza de la *Notholaena Marantae* y *Cheilanthes odora*. Brev que queda asegurado su reproducción.
Gracias por la rapidez en la contestación a mi anterior.
De Ud. a favor s. s. y b. s. un.
Joan Codina
La Llerena 3 de diciembre 1908.

Les cartes del Dr. Codina a Cadevall

Según ^{opini3n} ~~opinión~~ provisional de un eminente
~~especialista~~ extranjero, altamente sorprendido por el descubrimiento de esta planta, que califica de maravilla, se trata de la Pellaea hastata Sw., ó de una especie sumamente afine, encontrada por primera vez fuera del Sur de Africa. Así aunque no resultara específicamente nueva, quedarían confirmadas nuestras sospechas sobre el carácter extra-europeo de esta planta, su inclusión en género distinto del Pteris y del Pteridium, como indicamos en la descripción. Por hoy no podemos decir más.

En una nota de Cadevall respecte la falguera trobada del Dr. Codina llegim:

“Según **opinión provisional de un eminente especialista extranjero**, altamente sorprendido por el descubrimiento de esta planta, que califica de maravilla, se trata de la **Pellaea hastata Sw.**, ó de una especie sumamente afine, **encontrada por primera vez fuera del Sur de África**. Así aunque no resultaba específicamente nueva, quedarían confirmadas nuestras sospechas sobre el carácter extra-europeo de esta planta y su inclusión en género distinto del *Pteris* y del *Pteridium* como indicamos en la descripción, por hoy no podemos decir más.”

Cartes del Dr. Codina a Pius Font i Quer

La Lletre 25 Juliol 1916

Dr. Don Pere Font y Quer
Barcelona

Molt bon dia: He rebut la seva Flora de Bages y sa atenta del 23 dels corrents. En quant a la primera li remercio vivament y llegida veig que es un treball acabat de molta paciència. En penso conservar una copia el temps...

De la segona desitjaria que de moment l'hi enviari un petit paquet de plantes que tenia recollides y en sobran. Tan desitjaria m' digues de quina forma heig de fer la nova col·leccio si es la grandaria del format, si vol que les posi un paper de estruga, paper de barba, clari etc y lo que heig de escriure en las etiquetas.

? Podria saber quina entitat es el "Museu de Barcelona" de que voste en parla en la carta? En que consistira la recerca de la formacio de colleccions locals?

25 sept 1916

Número de recetas	Número de orden	Pesetas	Cts.	RECAUDADO
Dr. D. Proquius Codina				
<p>Non enticist amic: He rebut la seva Flora de Bages y sa atenta del 23 dels corrents. En quant a la primera li remercio vivament y llegida veig que es un treball acabat de molta paciència. En penso conservar una copia el temps...</p> <p>De la segona desitjaria que de moment l'hi enviari un petit paquet de plantes que tenia recollides y en sobran. Tan desitjaria m' digues de quina forma heig de fer la nova col·leccio si es la grandaria del format, si vol que les posi un paper de estruga, paper de barba, clari etc y lo que heig de escriure en las etiquetas.</p> <p>? Podria saber quina entitat es el "Museu de Barcelona" de que voste en parla en la carta? En que consistira la recerca de la formacio de colleccions locals?</p>				
Suma y sigue.....				

* Si li sembla bé podria reunir els bolets aixis que li anis cullint, indicant per a cada un d'ells a mes de tots els dats los dades referents a habitacio, estacio i epoca, el lligull mes apropiat per a conservar, i aspiracions si es necessari o es d'altre, a i totes aquelles altres coses que creques utiles per a figurar en l'etiqueta.

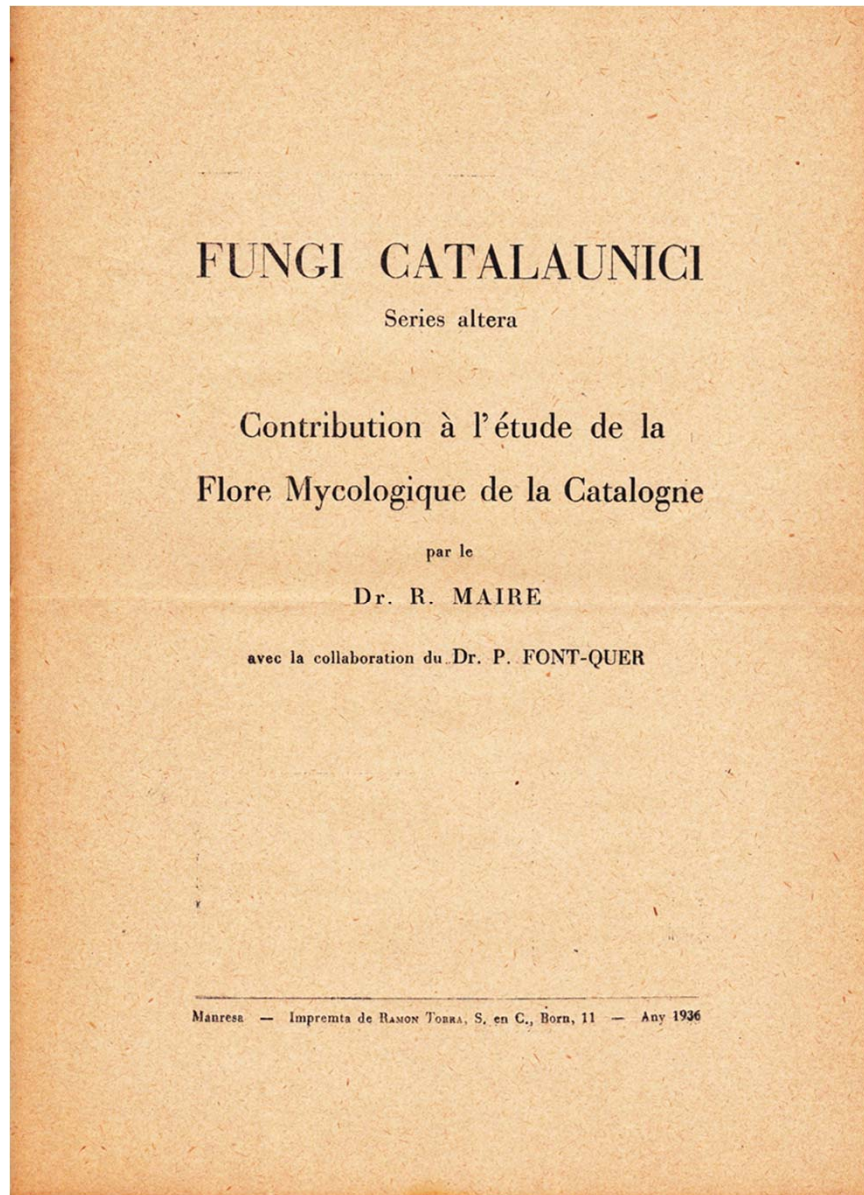
Voste queda d'ara en avantat de la formacio d'una col·leccio micologica; tots els fongs al Herbari quedaran a carter i un cop acabada la obra, li sera segurament atribuïda, tenint en compte que existeixen altes esportadors i es micològics que qualsevol se fongueren.

Pagadero: Lorente-Carrera S. Jordano, 8. MADRID.
 FARWACIAS-Españolas - Modelo número 3.2. - Reglamento 4 Enero 1909.

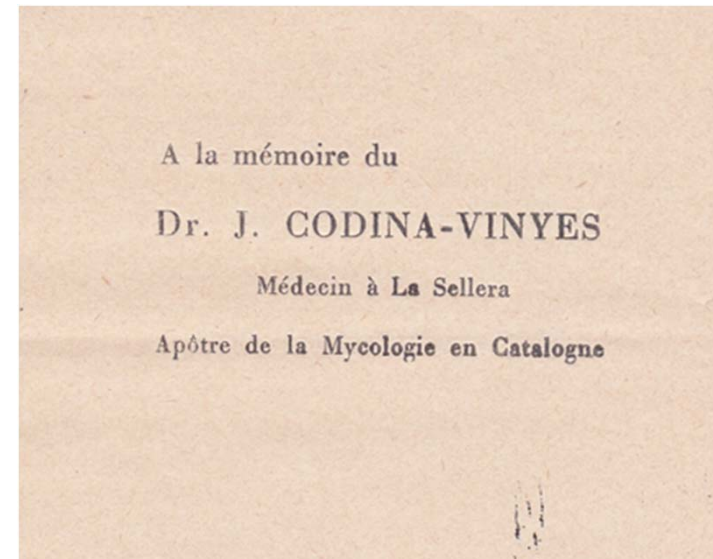
Amb Pius Font i Quer el tema de conversa era principalment la micologia. El Dr. Codina va col·laborar amb el Museu de Ciències Naturals de Barcelona com a recol·lector, per enllestir exposicions i en la producció d'un catàleg de fongs catalans (1923).

També Codina parlava amb Font Quer de temes de botànica més generals, com un estudi sobre el gènere *Salix* i representava un intercanvi entre els seus corresponsals europeus i del Museu de Ciències Naturals de Barcelona.

Documents d'arxiu posteriors al 1934

Proves d'impremta
de "Fungi
catalaunici" de
Maire el 1936 amb la
dedicatòria al Dr.
Codina.

Documents d'arxiu posteriors al 1934

La Sella, 3 de Gener de 1975

Dr. D. F. Font i Quer
Barcelona

Molt senyor meu: Per encàrrec de la meua mare i hi comento la seva carta donant-li las gracias per las mostres de sentiment per la mort del meu estimat pare que (a. c. s)

Yo l'hi he escrit abans perquè no tenia las fotografias que fins avui no m'han enviat que son las que ell ~~matava~~ s'havia fet fer el disseny antes de la seva mort

Als dats que'm demana son els següents: Nasque a La Sella el dia 19 de Novembre de 1868, fill de Ramon Codina Cellis i Beresa Vinas Surroca.

El llicencia en 27 de Juny de 1891

Morí el dia 26 cercant bolets puix el trovarem mort al bosc, lloc ahont ell ja'n deia el "Jardi Mycologic." (Cmò li dic a V, potser no sera prudent publicarlo, puix hi ha la responsabilitat del meje que el feu traslladar a casa per fugir de l'autopsia)

La fotografia pot quedar-se la que ja'n tenien d'altres.

Li prego que comuniqui la trista nova als amics estrangers que V sab ell tenia

Li agraria m'envies un numero de la revista que publicaran la seva biografia

El saluda V. el seu amic
Ramon Codina
Quer

Carta de Ramón Codina a Font Quer per la realització de la Necrològica:

"...Morí el dia 26 cercant bolets puix el trovarem mort al bosc, lloc ahont ell ja'n deia el Jardí Mycologic..."

Acaba: "...Li prego que comuniqui la trista nova als amics estrangers que V sab ell tenia..."

Documents d'arxiu posteriors al 1934

Carta del 1942 amb la qual Antoni de Bolòs va intentar adquirir les col·leccions del Dr. Codina per l'Institut Botànic de Barcelona. No tenim cap rastre de l'eventual resposta de Ramón Codina.

Barcelona, 10 de noviembre de 1942.

Sr. Don N. Codina
LA SELLERA (Gerona)

Muy Sr. mío:

El Dr, Carreras me ha hablado de haber recibido alguna propuesta de V. referente a las colecciones de su difunto padre el malogrado botánico Don Joaquin, y no teniendo clara idea de lo que se trata, yo le agradecería se sirviera pasarme una relación de lo que constituye dicha colección por si pudiese tener interés para nuestro Instituto.

En espera de sus noticias me es muy grato saludarle quedando de V. atento y s.s.

q.e.s.m.

Director accidental.

vament bon amic i servidor

Barcelona 15 març 1920

S. R.
Gerona
Jaquim Codina
Médico
La Sella

me dona del Pleurosorius Pozoi;
l'any vinent que penso enviar
en Girona a Cadix tindrà ocasió de
buscar aquesta espècie.
A R. Göze no li he trobades res
encara; esteu molt mancats de

MOLTES GRÀCIES PER LA SEVA
ATENCIÓ !!

Barcelona 14-18

en plena seva, entregada en caduque y una de les coses de los hongos. Salió por la mañana del día 26 de diciembre y dijo a los suyos que no le aguardasen a comer porque tenía tarea larga para aquel día. Tan larga que, viendo por la tarde que demoraba su regreso más de lo normal, salieron en su busca y le hallaron tumbado y agonizante, no lejos de su casa solariega, en un rincón que él solía llamar su jardín micológico. ¡Cuánta tristeza para ésta su pobre Cataluña y para sus amigos que le pierden en vísperas de los máximos honores que nunca pudo soñar! Porque la Sociedad Micológica de Francia, que le contaba entre sus miembros desde muchos años, habiendo decidido reunirse en Barcelona en octubre del año 1935, le habría honrado con la